НОВАЯ ДАРОГА

NEUER WEG

Preis 20 Pf. Weißruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok Цана 20 фнг.

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Адрас рэдакцыі: Bialystok, Langgasse 16. Тэл. 1020, Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700. Цана абвестак паводле тарыфу № 1.

№ 3. Беласток, 16 студзеня 1944 Год выданьня III.

Новагодняя прамова Гітлера

У сваім традыцыйным новагоднім звароце да нямецкага народу Адольф Гітлер выказаў непахісную веру ў тое, што ваенная мужнасьць і духовая моц нямецкага народу забясьпечыць перамогу аружжу, абараняючаму ня толькі сваю зямлю, але і ўсю Зўропу ад наступленьня сусьветнага жыда-бальшавізму.

У пачатку прамовы Фюрэр сказаў, што Англія, аб'явіўшы вайну Нямеччыне, хацела ўстанавіць парушаную ў яе вачох зўрапэйскую роўнавагу, згодна сваім меркаваньням і карысьці. Такое імкненьне, такая традыцыйная дактрына Англіі пацярпела ўжо поўную няўдачу. Бо ня столькі ЗША і СССР маюць патрэбу ў Англіі, колькі Англія ў іх. Без падтрымкі гэтых дзяржаваў, Англія была-б няздольнай весьці такую палітыку. У сілу таго, што гэта вайна распальваецца міжнародным жыдоўствам, тая перамога, да якой імкнецца Англія, зьявіцца на самой справе перамогай сусьветнага жыдоўства, і ня Англія ашукае бальшавіцкага д'ябла, але яна сама будзе зьнішчана бальшавіцкай атрутай. Як-бы ня скончылася гэтая вайна, пазыцыя Англіі пасьля вайны будзе куды слабейшая, чым да вайны. Што-ж тычыцца Нямеччыны, дык мы знаем, заявіў далей Гітлер, што існаваньне Нямеччыны зьяўляецца зарукай існаваньня Зўропы.

— Нам, зазначае Гітлер, ангельскія палітыкі імкнуцца, каб большая частка нямецкага народу была зьнішчана, каб катам нямецкага народу зьявіліся бальшавікі, — дык гэтым жаданьням ніколі ня дадзена споўніцца, хоць садыстычны ангельскі мозг ня стрымліваецца ні перад чым. У пяршыню ў гісторыі вядзецца няпрыкрытая вайна супроць жанчын і дзяцей. Адгэтуль мы робім вывад, што ў сучасны мамэнт ідзе барацьба не на жыцьцё, а на сьмерць, у якой мы павінны адказваць на ўдары няпрыяцеля так-жа бязьлітасна. У гэтай вайне ня будзе пераможцаў і пераможаных, але толькі перажыўшыя і зьнішчаныя.

У кожным разе, працягвае Гітлер, гутарка ідзе ня столькі аб тым, колькі мільёнаў нямецкіх дзяцей імкнецца зьнішчыць бальшавіцка-плютакратычная кааліцыя, колькі аб тым, што сталася-б з Зўропай, у выпадку перамогі гэтай кааліцыі.

Усюды, дзе пануюць ангельцы, пануе голад і няшчасьці. У Брытанскай Імпэрыі мільёны людзей паміраюць ад голаду. У Нэапале, як толькі яго акупавалі, разгарэўся галодны тыфус. Калі Амэрыка ня здольна забясьпечыць хлебам сваіх грамадзян, хоць у ёй на квадратны кілёмэтр прыходзіцца 12 чалавек, калі бальшавізму не ўдалося выратаваць 30 мільёнаў чалавек ад галоднай сьмерці, хоць шчыльнасьць насельніцтва ў Зўрапэйскай Расеі ў 19 разоў меншая чым у Нямеччыне, калі, урэшце, Аaглія ня здолела прадберагчы Індыю ад голаду, — дык густа населеная Зўропа, у выпадку перамогі плютакратаў і бальшавікоў, пацярпела-б гаспадарчую катастрофу нябачаных памераў. Англія сама была-б ахвярай гэтай катастрофы.

Для чалавецтва аднолькава, ці будзе яно гінуць пад жыда-капіталістычнай, ці жыда-бальшавіцкай дыктатурай. Пагэтаму, усё наша жыцьцё пастаўлена перад зьдзейсьненьнем галоўнай задачы — зьвядзеньня на нішто д'ябальскіх плянаў жыдоўскіх падпальшчыкаў вайны і іх васалаў. Нямецкі народ ведае, пагэтаму, толькі адзін катэгарычны лёзунг: выйграць вайну пры ўсіх абставінах і ўсімі сродкамі. Гэтага дабіваецца не слабая буржуазная Нямеччына, а нацыянал-сацыялістычная народная дзяржава. На бязьлітасныя ўдары ворагу адкажа ўвесь нямецкі народ, і ён адкажа ня словамі, а здаровай і фанатычнай ненавісьцю расы, ведаючай, што яна змагаецца за сваё існаваньне і, якая, прынамсі, у гэтым выпадку гатова прызнаць правільнасьць біблейскіх слоў: вока за вока, зуб за зуб. Няма, пагэтаму, сумненьня ў тым, што жыдоўскае імкненьне да зьнішчэньня Зўропы адпомсьціца зьнішчэньнем жыдоўства ў Зўропе. І няма сумненьня, таксама ў тым, што імкненьне англя-амэрыканцаў, бальшавізаваць Зўропу і Нямеччыну прывядуць, да бальшавізацыі Англіі і Амэрыкі.

Спыняючыся на дасягненьнях Нямеччыны, Адольф Гітлер указаў, што пасьля больш чым чатырох год вайны, Нямеччына ня страціла ні аднаго квадратнага кілёмэтра сваёй тэрыторыі. У супроцьлегласьць гэтаму, Англія страціла частку сваёй тэрыторыі, уступіўшы яе Амэрыцы ў якасьці «апорных пунктаў». Нямецкая Імпэрыя ня толькі расшырыла свае магчымасьці, у інтарэсах абароны Зўропы, але аказалася здольнай залячыць усе раны, атрыманыя ёю.

Самыя цяжкія ўдары перанясьлі мы, гаворыць Гітлер, у 1943 годзе. Наш старэйшы саюзьнік выйшоў на нейкі час з вайны па прычыне здрады клікі караля. Іменна сабатаж гэтай клікі зьявіўся прычынай труднасьцяў у Паўночнай Афрыцы і на Балканах. Дзякуючы гэтаму, дастаўка ваеннага матарыялу была вельмі абцяжана. Дзеяньні бандаў на Балканах былі прадуктам падрыўной дзейнасьці гэтых-жа кругоў. У гэтым годзе мы павінны былі прыняць цяжкія рашэньні. Нямецкае камандаваньне павінна было ахвяраваць жаданым у карысьць неабходнага. Многія жаўнеры не маглі зразумець, чаму ім прыходзіцца, ня будучы атакаванымі, адыходзіць часам на сотні кілёмэтраў. Тым ня менш, кожны немец можа быць упэўнены ў тым, што ўсё, што адбылося і яшчэ адбудзецца, было абумоўлена новымі вялікімі задачамі, якія сталі перад намі. Сэнс іх заключаецца ў тым, каб выйграць вайну.

Я магу запэўніць нямецкі народ, гаворыць Фюрэр, — у тым, што мы прынялі ў разьлік усе магчымасьці ворага. Я думаю, мы падрыхтавалі ворагу большы сюрпрыз, чым той, які ён хоча паднесьці нам. Я магу запэўніць нямецкі народ у тым, што дзе-б не рабіў няпрыяцель высадку, мы падрыхтавалі яму прыём, якога ён заслугоўвае. Паветраная вайна мае і другі бок. Той, хто страціў усю сваю маемасьць ведае, што толькі перамога зьверне яму яе. Людзі, якім няма чаго губляць, могуць толькі выйграць. Нацыянал-сацыялістычная партыя, сама панёсшая цяжкія ахвяры, будзе і далей весьці народ у дні выпрабаваньняў. Нацыянал-сацыялістычны рух вырас з вайны, і ў вайне ён пакажа сваю жыцьцяздольнасьць. Нямецкія сяляне і рабочыя ведаюць, таксама, што азначала-б перамога над Нямеччынай. Пагэтаму яны ставяць сабе адну мэту: забясьпечыць харчаваньнем нямецкі народ і даставіць жаўнерам узбраеньне.

1944 год прад'яўляе нямецкаму народу цяжкія патрабаваньні.

Вайна дасягне ў гэтым годзе свайго крызіса. Мы поўныя ўпэўненасьці ў тым, што вытрымаем усе выпрабаваньні. Мы молім Бога не аб тым, каб Ён падарыў нам перамогу, але аб тым, каб Ён узнагародзіў нас па справядлівасьці за нашу мужнасьць. Мы верым у тое, што рашэньне Бога будзе насіць імя: перамога, якая прынясе нам новае жыцьцё.

Змаганьне супроць балканскіх бандаў

У змаганьні супроць камуністычных бандаў на заходніх Балканах нямецкія аддзелы асягнулі надзвычайных посьпехаў. Ня гледзячы на цяжкія тэрытарыяльныя ўмовы, нямецкія аддзелы, пры дапамозе лятунства і марскога флоту, нанесьлі бандам цяжкія страты. Шмат абшараў вызвалена ад бандыцкага тэрору, і насельніцтва пачынае памалу вяртацца да сваіх сялібаў.

Страты бандаў надзвычай вялікія. У вапошніх чатырох месяцох трапіла ў палон 10 000, каля 30 000 раненых і больш, як 25 000 забітых. Калі мы яшчэ да гэтага дадамо лік перабегшых на бок немцаў, то камуністыя страцілі дагэтуль больш як 70 000 чалавек. У гэты-ж самы час раззброена на заходніх Балканах 150 000 жаўнераў Бадоліо.

Вялікімі, таксама зьяўляюцца страты ў вайсковым матарыяле. Камуністыя і італіянскія жаўнеры Бадоліо страцілі ў гэты-ж час 1 200 гарматаў, процітанкавых гарматаў, процілятунскіх гарматаў і гранатамётаў. Далей, здабыта 3 000 кулямётаў, больш за 75 000 вінтовак і пісталетаў, 100 панцырных самаходаў, 1 400 асабовых і грузавых самаходаў а таксама 33 караблі і восем самалётаў. Каней, мулаў і аслоў страцілі яны больш за 7 000. Захоплена таксама вялікая колькасьць вайсковых прыладаў, харчоў і амуніцыі.

У сувязі з гэтым, палажэньне на заходніх Балканах у вапошнім часе зьмянілася на карысьць немцаў. Заложана ў шматлікіх пунктах вайсковыя базы і абаронныя пункты на ўзьбярэжжы. Нямецкія аддзелы зламалі ўсе надзеі бандытаў, бышчам цяжкія тэрытарыяльныя ўмовы не дазволяць вынішчыць бандаў.

4000 ахвяраў халеры

Ангельскі кароль прыняў Кэсэя, вызначанага нядаўна Губэрнатарам Бэнгалі. Яны мелі магчымасьць пагутарыць крыху аб страшэнным голадзе ў Бэнгалі. Шкада толькі, што пачуцьцё адказнасьці не знаходзіцца ў іх на належнай вышыні. Шмат матарыялу дала ім да гутаркі газэта «Таймс». Паводле паведамленьня гэтай газэты, урад Бэнгалі выдаў ужо больш, як $5^3/_4$ мільёна фунтаў стэрлінгаў у сувязі з пануючымі там хваробамі. Шмат ахвяраў забірае малярыя дзеля таго, што насельніцтва слабее з недахопу харчоў.

У шасьці акругах Бэнгалі пашыраецца халера. Лік паміраючых у працягу аднаго тыдня на халеру прыблізна 4 000 чалавек. Апрача гэтага пачынаецца цяпер пара, каторай пашыраецца вельмі восна.

Перапынак падчас змаганьня
Кожны атрымоўвае добрую порцыю супу з мясам

Роднае карэньне

Цяжка пакідаць «роднае карэньне», спрадвечны свой кут, дзе жылі дзяды й прадзеды, дзе ўсё абвеяна ўспамінамі, нейкай асаблівай красой, зразумелай і блізк[illegible] тым, хто там радзіўся і жыў. І калі лёс занясе чалавека на чужыну, «родныя абразы» свайго краю заўсёды імгляцца ў ваччу і цягнуць да сябе, вабяць, напаўняючы душу сумам і верай, верай у паварот на Бацькаўшчыну.

Наш беларускі народ ведае добра гэты «сум па Бацькаўшчыне». Бо-ж ня раз прыходзілася нашаму брату-беларусу пакідаць свой край, шукаць кавалак хлеба недзе ў Амэрыцы, або Сібіры ці чужых гарадох. Але мы перажылі гэты сум больш глыбока і больш масава ў часе першай сусьветнай вайны, калі хваля «бежанцаў» ішла ў далёкі расейскі край. Гарэлі вёскі, па шляхох ішло быдла, ехалі вазы, ішлі людзі, чуўся плач. І кожны аглядаўся назад, дзе ў зараве пажару мо' назаўсёды нікла роднае, блізкае й дарагое. Але беларус моцна быў зьвязаны з сваёй зямлёй, з гэтым «родным карэньнем» і таму, як толькі паўстала магчымасьць павароту на Бацькаўшчыну, **усе беларусы ізноў масава вярнуліся на зьнішчаныя свае палеткі, каб адбудаваць «раскіданыя гнёзды».** Тады, у часе бежанства, беларусы задэманстравалі сваю глыбокую, бязьмежную любоў да сваёй Бацькаўшчыны, якая для нас найдаражэйшая за ўсё.

Цяпер ізноў гісторыя схацела, каб наш край стаўся арэнай вялікага змаганьня. І цяпер наш народ **ізноў дэманструе гэтую любоў да сваёй зямлі-маці.** Але цяпер усё гэта адбываецца ў іншых умовах. Наш народ у сучасным вялікім змаганьні двух сьветаў **актыўна бароніць сябе й сваю зямлю ад навалы бальшавізму. Ён стаіць поплеч з Нямецкім Народам.** Таму, калі сягоньня ізноў агнём заняўся фронт на нашай зямлі, наш народ з усходу пасоўваецца ў напрамку на захад, каб не пакідаць нічога ворагу, каб гэтым трымацца эўрапэйскага фронту. І калі тысячы і тысячы людзей ідуць цяпер з гэтай паваротнай хваляй, то яны гэтым самым дэманструюць сваю ненавісьць да бальшавізму, ад якога іх вызваліла Нямецкая Армія. Гэта людзі, якіх больш 20 гадоў мучылі бальшавіцкія насільнікі, забіраючы ў іх родную зямлю і заганяючы іх сілай у калгасную паншчыну. **Якая-ж вялікая прывязанасьць да роднага карэньня засталася ў гэтых людзей!** Гэта яшчэ раз сьведчыць аб еднасьці нашага народу ў супольным змаганьні супроць бальшавізму. А гэта і ёсьць зарука нашае нацыянальнае перамогі. Прыйдзе час, калі мы ізноў вернемся на свае родныя загоны **Мы верым непахісна ў эўрапэйскую перамогу,** з тым самым і наша хваля ідзе на захад.

СМАЛЕНСКІ

Вайна

Бальшавікі ў апошнім часе кідаюць вялікія сілы, каб прабіцца праз нямецкія лініі. У адпольк авай меры ўзрастае адпор нямецкіх войскаў. Асаблівы напор рабілі бальшавікі ў сэктары Кіраваграду, дзе праходзілі заўзятыя бai. Нямецкія войскі пры дапамозе лятунства расшчапілі савецкія ўдарныя ўгрупаваньні на паасобныя групы і ў контратаках адкінулі іх далёка назад. Здабыты цэлы рад мясцовасьцяў. На поўнач ад Кіраваграду пасьля бою, трываўшага цэлы дзень, усе атакі бальшавікоў адбіты таксама. Зьбіта 15 савецкіх танкаў.

Паміж сярэднім Дняпром і верхнім Бугам трывалі зацятыя баі. На поўдзень ад Кіева, дзякуючы нямецкім контратакам, бальшавіцкія атакі паслаблі. Каля Пагрэбішча 17 нямецкая танкавая дывізыя пад камандаваньнем гэнэрал-маёра фон Мэдэм, якая ў апошнім часе разьбіла вялікія бальшавіцкія сілы, перайшла ў контратаку. Яна адкінула бальшавікоў з занятых імі мясцовасьцяў, зьнішчыла адзін варожы батальён і здабыла 17 гарматаў.

У баявым абшары Бэрдычэва ў жорсткіх баёх адбіты бальшавіцкія атакі, прычым зьнішчана 31 савецкі танк. Лятунства дапамагала ў гэтых баёх пяхоце, расьсейваючы варожыя танкавыя ўгрупаваньні, і нішчачы артылерыйскія становішчы саветаў. Лятунства бязупынна праводзіла атакі на тылы ворага. Зьнішчана шмат танкаў і самаходаў, а таксама 5 цягнікоў. На цяжка збамбардованых чыгуначных лініях разьбіты 8 наступных цягнікоў.

Ход баёў у вапошніх днёх паказвае, што бальшавікі імкнуцца кінуць свае сілы з абшару Жытомір-Коростэнь далей на поўдзень і паўдзённы захад, а часткова на паўдзённы ўсход супроць загародных нямецкіх ліняў на сярэднім Дняпры. Прабіўшыеся разьведвальныя групы ворага былі абхоплены нямецкімі войскамі. У выніку гэтага адбыліся мясцовыя баі ў абшары на захад ад Ноўгарад-Валынск і на ўсход ад Сарнаў. Спробы іншых бальшавіцкіх часьцей прабіцца ў гэты абшар былі здушаны апэрацыямі нямецкіх войскаў. Каля Рэчыцы далей трываюць зацятыя баі. Аб сіле, з якой адбываюцца баі на Ўсходзе, сьведчыць колькасьць зьнішчаных савецкіх танкаў. Гэтак толькі за два дні зьнішчана на ўсходнім фронце 359 варожых самалётаў і 149 танкаў.

У паўдзённай Італіі трываюць далей на захад ад Вэнафро зацятыя абаронныя баі. На іншых адрэзках фронту адбываюцца баі мясцовага характару.

Найвялікшая паветраная бітва

Гэтае змаганьне пачалося каля Каналу і цягнулася да сярэдняй Нямеччыны. Варожыя самалёты пад сільнай аховай собскіх ганчакоў чуліся зусім бясьпечнымі і ў ніякім выпадку не прадбачылі сустрэць сільны супроціў з боку нямецкага лятунства.

Падчас яснае пагоды ў 11 гадзіне дня зьявіліся над тэрыторыяй Нямеччыны сільныя эскадры чатырохматорных варожых бамбавікоў пад аховай ганчакоў. Нямецкія ганчакі і проці-лятунская артылерыя пачалі зараз-жа праводзіць абаронныя мерапрыемствы. Атака была так сільнай, што шматлікія фармацыі пачалі прымусова скідаць адразу-ж на граніцы бомбы. Адпачасова па[illegible]даць першыя ахвяры з [illegible] бамбавікоў. Пачалося вялікае змаганьне, падчас каторага нямецкаму лятунству і проці-лятунскай артылерыі ўдалося зьбіць 136 самалётаў, у гэтым ліку 124 чатырохматорных бамбавікоў. Дагэтуль няма яшчэ дакладных зьвестак і магчыма, што лічба гэтая значна павялічыцца.

Сіла нямецкае абароны сьцьвярджае тэзу нямецкага камандаваньня, што новачасна азброенае нямецкае лятунства, атакуючае паводле новачасных мэтадаў, ня дасьць магчымасьці ворагу праводзіць сваіх тэрарыстычных налётаў. Цікава, што дагэтуль англя-амэрыканцы не падалі афіцыяльных зьвестак аб сваіх стратах у гэтай найвялікшай паветранай бітве. Яна дала ім прадсмак таго, што чакае ворага, калі ён на жаданьне Сталіна захоча заатакаваць Нямеччыну і правесьці сваю інвазію на захадзе Эўропы.

Нямецкія ганчакі бязупынна атакавалі ворага пачынаючы ад Каналу, да сярэдзіны Нямеччыны і на паваротным шляху. Вораг дарэмна чакаў на перапынак у атаках ганчакоў, усё новыя і новыя нямецкія эскадры зьяўляліся і кідаліся з вялікай пагардай сьмерці на ворага. Яны адказвалі ворагу за яго бязлітасныя забойствы мірнага жыхарства ў нямецкіх гарадох і за зьнішчаныя каштоўныя сярэднявяковыя будоўлі.

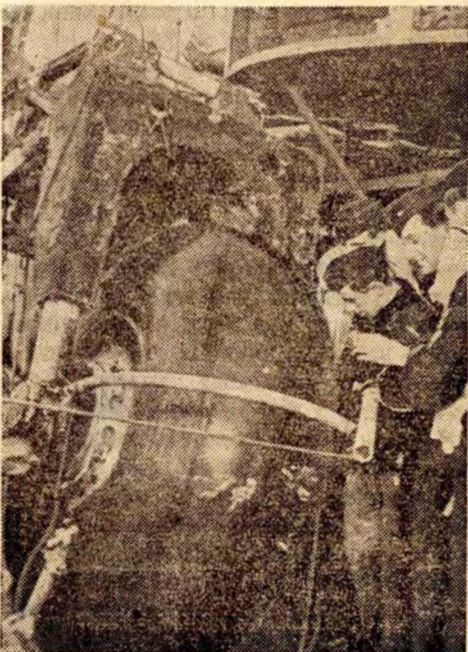
Вораг не асягнуў сваёй мэты; частка бамбавікоў была састрэлена, частка прымусова скінула бомбы на граніцы Нямеччыны, а частка вярнулася назад з бомбамі. Больш, як тры гадзіны англя-амэрыканскія бамбавікі знаходзіліся пад бязупынным агнём нямецкіх ганчакоў і проці-лятунскай артылерыі.

Туркмэны ў нямецкай арміі

У ваколіцы Коўна адбылася прысяга на вернасьць Адольфу Гітлеру вялікай лічбы былых савецкіх ваеннапалонных магамэтанскага веравызнаньня, туркмэнскай нацыянальнасьці, якія дабравольна выступілі да барацьбы супроць бальшавізму.

Пасьля прамоваў заступніка камэнданта літоўскага раёну бясьпечнасьці і камандапта аддзелу, у які былі прыняты туркмэны, мусульманскі муфці ў Остляндзе, Др. Шынкевіч, Вільня правёў прысягу паводле магамэтанскага абраду. Муфці, які ўдзельнічаў у вялікай вайне 1914 г., як расейскі афіцэр рэзэрвы, добра ведае бальшавізм з уласнай практыкі. Пагэтаму ён з асаблівым націскам зьвярнуўся да сваіх аднавернікаў і падчыркнуў, што мусульмане ніколі ня могуць ісьці з бальшавізмам, як з прынцыпам бязбожнасьці, як з рэлігійных так і з палітычных прынцыпаў.

Лік барацьбітоў супроць крывавага тэрору бальшавізму ўсё павялічваецца. Кожны, хто хоць кароткі час знаходзіўся пад бальшавіцкім панаваньнем, добра пазнаў гэтую жудасную прыгнечваючую сілу. І ніхто ня хоча яшчэ раз трапіць у крывавыя савецкія кіпцюры. А таму — на барацьбу супроць бальшавізму!

Прыбярэжныя караблі звозяць зьбітыя бамбавікі

Матросы аглядаюць колы і ніжнюю частку аднаго зьбітага чатырох маторнага бамбавіка, каторага паасобныя часткі адвозяцца да спэцыяльных складаў на злом

Масавыя забастоўкі ў ЗША

З прычыны пашыраных у мінулым годзе ў ЗША забастовак, у розных галінах прамысловасьці выпала 12,7 мільёнаў рабочых дзён. Паводле справаздачы газэты «Нью Кронікл», усіх забастовак было ў 1943 г. 3 425. Ясна, што гэтыя факты адыгралі не малаважную ролю ў напружаных унутранных справах ЗША.

Суд у Вэроне

У Вэроне распачаўся суд супроць італьянскіх здраднікаў. Абвінавачаных 19 асобаў. Суд разгледжвае ўсе закулісныя інтрыгі італьянскіх вайсковых кругоў, каторыя даўжэйшы час імкнуліся скінуць Мусаліні і выдаць Італію ў рукі ворагам. 18 чалавек атрымалі сьмяротны прысуд і толькі адзін Чіянэтті не пакараны сьмерцю. Сярод прысуджаных на сьмерць знаходзіцца шмат ведамых прозьвішчаў, як: Граф Чыяно, маршал дэ Боно, Парэш, Марынэльлі, Готарді. Некаторыя з іх прысуджаны завочна, як Боттай, Альбіні, Альфіеры, Бэгнарді, дэ Марсіко і іншыя.

1943 год

Скончыўся 1943 год, выдатны год для беларускага народу, які пасьля даўгога і цяжкога прыгнёту жыда-бальшавікоў і польскіх паноў стаў на адраджэнчы шлях. Асабліва за гэты 1943 год воля беларускага народу, яго жыватворчая сіла здалела шырока разгарнуць свой дынамічны гарт і дасягнуць немалых удачаў у адраджэнчым жыцьці.

Яшчэ ня сьціхла крывавая навальніца, яшчэ шумяць крывавыя хвалі і сячэ сьвінцовы дождж, а перадавыя сыны нашага краю закладаюць трывалы фундамант сьветлай будучыні...

Выпуск пэрыядычнай літаратуры, розных часапісаў, газэт, новых фільмаў, адкрыцьцё тысячаў школаў пачатковых, няпоўна-сярэдніх і сярэдніх, арганізацыя Саюзу Беларускай Моладзі, геройчныя вычыны нашых групаў самааховы, паліцыянтаў і жаўнераў, актыўная праца беларускіх сялянаў на сваёй уласнай зямлі, уладжаньне новых майстэрняў, фабрык і заводаў, адкрыцьцё інстытутаў — усё гэта зроблена ў вялікай меры за 1943 год.

1943 год збагаціў наш мастацкі скарб новымі творамі пісьменьнікаў і паэтаў: Н. Арсеньневай, Аляхновіча, Л. Геніюш, М. Сяднёва, Таболіна, Клішэвіча, Сяргіевіча, Міцюты-Шутовіч і шмат іншых.

1943 год прынёс нам новыя беларускія песьні ведамых кампазытараў Туранкова, Шчаглова, Галкоўскага, Еўца, Арлова, Копыца, Гайваронскага і інш.

1943 год зьявіўся годам новага росквіту беларускай культуры і мастацтва; 1943 год зьявіўся новым годам творчага ўздыму ў адраджэнчым руху.

Для бальшавізму-ж 1943 год прайшоў бяз удачы. Усе-ж іх пляны засталіся толькі ў марах. Ня гледзячы на тое, што Масква павінна была хутчэй кончыць вайну, бо яна ня можа далей чакаць ні аднэй хвіліны, яна нічога ў гэтым не зрабіла.

Бальшавікі хацелі зьнішчыць нямецкую армію, а замест гэтага ў эластычнай абароне, пры ўмелым нямецкім камандаваньні, немцы дасягнулі таго, што самі бальшавікі сплылі крывёй.

18 мільёнаў ахвяр да гэтага часу палажыў Сталін на полі бою. Ён ведае, што зацягнуць крыху далей вайну — для яго яўная сьмерць, таму ён ня лічыцца з жывой сілай і гоніць яе бязупынна на поле бою.

З другога-ж боку 1943 год быў годам пустых англя-амэрыканскіх абяцаньняў.

Трэба-ж цьвяроза разумець, што і ў 1944 годзе хітрыя «хаўрусьнікі» будуць яго таксама карміць толькі аднымі абяцаньнямі, ну і магчыма, што ў 1944 годзе яны надораць свайму падхаліму Сталіну бронзавую табакерку.

Таму Сталін, хоць яго і пацешылі «хаўрусьнічкі» падарункамі, знаходзіцца ў страшэннай агоніі.

Ён нават да таго рашчуліўся, што аб усім забыўся... і яго цікавіць толькі «навекі Великая Русь». Трэба аддаць справядлівасьць, што для Сталіна 1943 год зьявіўся сапраўды знамянальнай датай, а менавіта:

1. ён уславіў старых расейскіх палкаводцаў Кутузава, Суворава, Аляксандра-Неўскага і іншых.

2. ён стварыў Усерасейскі Сынод і выбраў патрыярха маскоўскага і ўсяе Русі Сергія.

3. пад яго «мудрым» кіраўніцтвам створаны новы дзяржаўны гімн, — у гэтым толькі яго заслуга ў 1943 годзе.

І як-бы там ні было, як-бы не абманваў Сталін народ, стыхійны гнеў і рух народу супроць Сталіна расьце.

Сталін ня можа доўга ваяваць, у той час, як Вялікаямеччына падрыхтавана да доўгай і трывалай вайны.

На парозе 1944 году, мы цьвёрда верым, што згіне бальшавізм і ўзыйдзе сонца праўды; замест зла, вайны, абману і ненавісьці наступіць дабро, мір, справядлівасьць і любоў.

А. УСАЙСКІ.

Палякі таксама хочуць працаваць у Новай Эўропе

Нядаўна пачала выходзіць у Беластоку польская газэта пад назовам «Кур'ер Беластоцкі». У праграмным артыкуле «Наша абліччa» рэдакцыя падае ідэалягічныя мамэнты, якія выклікалі зьяўленьне гэтай газэты й якіх яна будзе трымацца ў будучыні. Газэта, як зазначана ў вышэй успомненым артыкуле, зьяўляецца польскай і каталіцкай... Што польская газэта зьяўляецца польскай і прызначана для палякоў, якія ўсе да аднаго каталікі, гэта, на наш погляд, зусім зразумелая рэч. Але нас далей цікавіць яшчэ наступны ідэалягічны мамэнт, а іменна, што газэта будзе мець выразна антыбальшавіцкі характар. Усім агульна вядома, што бальшавікі ў часе свайго кароткага панаваньня ў Зах. Беларусі імкнуліся стварыць выпадовую базу далей на захад у Польшчу, каб зьдзейсьніць свае пляны сусьветнае рэвалюцыі. Дзеля гэтага яны асабліва прыгалубілівалі палякоў. Сталін і сягоньня заігрывае на польскай скрыпачцы, абяшчаючы нават савецкую Польшчу, каб гэтым туманіць польскае грамадзянства. Далей зазначаецца, што палякі таксама хочуць прыймаць уд[illegible] у будаўніцтве Новай Эўропы. Лепей позна, чым ніколі, як кажуць... Але гэта заяўленьне польскага лягеру зьяўляецца пэўнага роду вэксьлям, што газэта ў адносінах да беларусоў хіба-ж ня будзе трымацца палітычных запаветаў благое памяці былых польскіх заправілаў у Беласточчыне, каторыя імкнуліся за ўсялякую цану апалячыць беларусоў. Гэта ім, як ведама, не ўдалося. Беларусы ад самага пачатку вайны ўжо ўдзельнічаюць у будаўніцтве Новай Эўропы. Таму кожная спроба новае газэты пайсьці якім-небудзь чынам старым шляхам розных перадваенных «Кур'ераў» спаткаецца з рашучым адказам нашае прэсы і грамадзянства.

Адзначаючы выхад польскае газэты ў Беластоку, мы хочам зрабіць маленечкую і дробную заўвагу. У адным з артыкулікаў аб беластоцкім кіне аўтар яго называе гэтая кіна «польскім». Як ведама, кіно ў Беластоку зьяўляецца гарадзкім і ў яго ходзіць кожны, хто хоча. У Беластоку-ж, дзякаваць Богу, знаходзіцца цяпер ня менш 30 000 беларусоў. Бяручы пад увагу гэты факт, нельга ўсё мерыць на польскую мерку. Гэта дробязь, але з яе ўжо крышку пахне польскім шавінізмам, з якім мы змагаліся пры Польшчы і змагаемся цяпер. Памінаючы гэта, нас вельмі цікавіць, як гэтая «польская і каталіцкая» газэта ў будучыні выявіць сваё сапраўды ідэалягічнае абліччa.

АБСЭРВАТАР

З УСЯГО СЬВЕТУ

✦ Чыстыя даходы паўночна-амэрыканскіх таварыстваў павялічыліся ў 1942 г. да 20,1 мільярдаў доляраў у параўнаньні з 5 мільярдамі ў 1939 г. Усім добра ведама, скуль ЗША здабывае свае вялізарныя прыбыткі! Гэта пот і кроў тых, хто мусіць працаваць і змагацца толькі для таго, каб жыдоўскія і амэрыканскія капіталістыя набілі золатам свае кішэні.

✦ У Бразыліі пануе эпідэмія грыпы, якая пашыраецца асабліва ў Рыю-дэ-Жанэйро.

✦ Былы літоўскі прэзыдэнт Смэтона памёр у Клевэлянд (ЗША) пасьля пажару, які зьнішчыў ягонае памешканьне.

✦ У Нью-Іорку памёр вядомы паўночна-амэрыканскі мульцімільянэр Вільям Яндэрбільт, пражыўшы 65 гадоў.

✦ Істамбульская прэса паведамляе аб далейшым пашырэньні сыпнога тыфусу ў некалькіх анатольскіх паветах. Прычынай гэтай новай эпідэмічнай хвалі зьяўляецца недастатковая прасьцярога з боку насельніцтва. Турэцкае міністэрства здароўя праводзіць неадкладныя мерапрыемствы дзеля радыкальнага зьнішчэньня эпідэміі.

✦ З Міляну паведамляюць, што ў часе апошняга тэрарыстычнага налёту на Пістоію зьнішчаны вельмі вартасныя помнікі культуры. Шматлікія бомбы скінутыя на гістарычны катэдральны пляц, прычым пашкоджаны высокавартасныя мастацкія манумэнты; палац суду, капэльля Сьв. Паўлы і інш. культурныя каштоўнасьці.

✦ З Шанхаю паведамляюць, што пасьля шасьцігадовага перапынку, ад пачатку кітайскага канфлікту, ізноў пачалі курсаваць цягнікі паміж Гонгконгам і Кантонам.

✦ Галоўная кватэра індускага вызвольнага ўраду ў Шонан падала да ведам, што рада міністраў зацьвердзіла праект выдачы арданоў і пэнсый для ўдзельнікаў вызвольнай барацьбы і іх сем'яў. Мэдалі мужнасьці маюць назоў: «Леў Індыі» і «Вялікі герой».

✦ У Нарвэгіі зроблена прывіўка супроць дыфтэрыту, дагэтуль 60 000 асобам.

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Пружана

НАВАГОДНЯЯ ЁЛКА

Беларуская школа ў Пружане, пры дапамозе Аддзелу Беларускага Аб'еднаньня, ладзіла Навагоднюю ёлку. Для малодшых дзяцей, з якімі прыйшлі і іх бацькі, была Ёлка ад 9-ай гадзіны раніцы. Дырэктар школы сп. І Жэдзік прывітаў прысутных з Новым Годам і клічам «Жыве Беларусь!» Прыемна было глядзець, як малыя дзеці, якія яшчэ нават ня ходзяць у школу, стоячы на лаўцы і трымаючыся за бацькоў, адказвалі сьмела «Жыве Беларусь!» Пасьля прывітаньня пачалася мастацкая частка. У перапынку паміж выступамі інж. П. Засім выступіў з прамовай да дзяцей, высьняючы дзецям сымбалічнае значэньне ёлкі і заклікаючы іх кахаць родны край, родную мову і Беларускі Народ. На заканчэньне былі раздадзены ёлачныя падарункі, якія раздаваў спэцыяльна апрануты «Дзед Мароз.» Для дзяцей старшых клясаў і запрошаных школаў з вёсак ёлка пачалася ў 3 гадзіны па поўдні. На гэтай ёлцы былі і прадстаўнікі нямецкае ўлады. Пачаў урачыстасьць ізноў дырэктар школы сп. І. Жэдзік, які прывітаў прысутных з Новым Годам і злажыў падзяку ўсім, хто дапамог уладзіць ёлку, а ў далейшай прамове зазначыў, што мінуў ужо той час, калі беларуская мова была пагарджаная. Сяньня яна сталася раўнапраўнай мовай з мовай іншых народаў. Прамова прарвалася гучнымі воплескамі. Пасьля прамовы пачаўся вакальна-музыкальны вечар, які прайшоў надзвычай добра. Дзеці выступілі з дэклямацыямі беларускіх і нямецкіх вершаў, балетная група пад кіраўніцтвам с. Ніны Маркевіч выканала цэлы рад танцаў. Дзеці Чахацкай школы ў ліку 28, якія прыехалі на запросіны на ёлку, выступілі таксама на сцэне пад кіраўніцтвам маладой настаўніцы В. Бондар. Недахопам вечару быў недахоп хору. Іншыя школы, у якіх ёсьць харавыя групы, нажаль, не змаглі прыехаць з розных прычын, высылаючы толькі сваіх прадстаўнікоў. Ёлачныя падаркі атрымалі таксама і дзеці прыехаўшых школ. Дзеці былі задаволены ёлкай і падаркамі. Асаблівая падзяка належыць ў прыгатаваньні Бацькоўскаму Камітэту пры школе і паасобным бацькам за іх самаахвярную працу і матарыяльную дапамогу. Сэкцыя Моладзі пры Аддзеле Беларускага Аб'еднаньня, якой кіруе с. Самайлюкевіч, зрабіла таксама шмат для ўладжаньня ёлкі. Дзякуючы с. Самайлюкевічу ўся саля і ёлка былі раскошна ўдэкарованы і асьветлены. У школе ўжо ёсьць літаратурны гурток, які змог выпусьціць нумар вучнёўскай газэты. Кіруе гуртком настаўнік с. Зайчэнка. Школа падрыхтоўвае пастаноўку п'есы «Мікітаў лапаць». Спэктакль адбудзецца на Вадохрышча. Падзяка належыць усім настаўнікам, якія прыймалі актыўны ўдзел у прыгатаваньні да ёлкі. Навагодняя Ёлка ў Беларускай Школе ў Пружане даказала сваёй працай, што «Жыве Беларусь!»

Я — р

Агароднічкі

На другі дзень праваслаўнага сьвята, 8.І. у в. Агароднічках, Васількоўскага Амтскамісарыяту, у беларускай пачаткавай школе адбылася школьная ёлка.

Нажаль, дарослых і бацькоў школьнай дзетвары сабралася надта мала, прычынай гэтага зьяўляецца тое, што пад час ёлкі ў вёсцы на вуліцы разыгралася авантура п'яных, праз што людзі баяліся пакідаць свае хаты.

Ёлка была ўпрыгожана багата і кожны пазіраў на яе з задаваленьнем. Ёлачных цацак, пераплеценых шнурочкам нацыянальных сьцяжкоў, не бракавала. Дадаткова ўпрыгажалі ёлку дзеці сваімі вершамі і песьнямі ў беларускай і нямецкай мове. Словы такіх вершаў, як «Ворагам Беларусі», «Маім бацькам», «Мы арлы сваіх родных прастораў», глыбока западалі ў душы прысутных. Добра сказаны былі вершы «Ёлачка» меленькай вучаніцай Ругень Дарачкай, «Песьня пра ёлку» — Лючэўскай Тоняй і шмат іншых. Праграма дэклямацыі закончылася вершам М. Багдановіча «Пагоня»», каторы надта добра прадэклямавала вучаніца, скончыўшая 4 кл. беларускай школы, Матэйчук Ліда.

Сьвята ў школе закончылася. Дзеці дружна падтрымалі традыцыю школы папярэдніх гадоў.

ПРЫСУТНЫ

Рыга

КАЛЯДНЫЯ ЁЛКІ Ў РЫСКІХ ШКОЛАХ

З нагоды таго, што ў Рызе сёлета хварэе шмат дзяцей на шкарлятыну і дыфтэрыт, калядныя ёлкі ў школах рабіліся зачыненымі й прысутнічалі на іх толькі пэдагогі і вучні. І хаця-ж у беларускіх школах хворых вучняў зарэгістравана было зусім мала, аднак, на моцы агульнага распараджэньня для ўсіх рыскіх школ, беларускія школы ладзілі свае ёлкі таксама зачыненымі. У зьвязку з гэтым і праграмы сьвяткаваньня былі карацейшыя, чым зазвычай. У 1-й беларускай школе на Маскоўскім фарштаце ёлка адбылася ў панядзелак 20-га сьнежня, а ў 2-й беларускай 7-клясовай школе на Чырвонай Дзьвіне ёлка адбылася ўва аўторак 21-га сьнежня. Дзеці выступілі з дэклямацыяй і сьпевамі, а некаторыя з дзяўчатак нават выступілі з невялікімі музычнымі нумарамі на піяніно Заахвоціла й выўчыла граць на піяніна настаўніца Вольга Бароўская, якая працавала ў абедзьвюх беларускіх школах у 1941-м і 1942 -м ды на пачатку 1943 году. Бацькі вучняў дужа шкадуюць, што сёлета гэта настаўніца-піяністка ў нашых школах не працуе.

ГАРАЧЫЯ СЬНЕДАНЬНІ Ў БЕЛАРУСКІХ ШКОЛАХ

На прыклад мінулых гадоў і сёлета ў беларускіх школах Рыгі ўсе дзеці пасьля трэцяе лекцыі атрымоўваюць гарачыя сьнеданьні. Дзецям даецца добрая зупа, або каша, або талчонка з гароху, ці з бульбы. Частку кошту прадуктаў аплочваюць самі вучні і настаўнікі, якія таксама сьнедаюць разам з дзецьмі, а каля паловы выдаткаў аплачвае гарадзкі самаўрад гораду Рыгі, які адпушчае і дровы для варкі і аплачвае спэцыяльную гаспадыню-павараху ў кожнай школе. Горад адпушчае сродкі і на адпаведнае начыньне. Сьнеданьні гэтыя дужа добра уплываюць на агульны стан здоръя ўсіх вучняў.

СКРЫПІЧНАЯ «ФАНТАЗІЯ» КУЛЬКОВА

Рыскі кампазытар Зьмітро Кулькоў, скарыстаўшы перададзеныя старшынёй Беларускага Аб'еднаньня ў Латвіі запісы беларускіх народных песьняў, напісаў вялікую й прыгожую «Фантазыю» для скрыпкі. У васнову «Фантазыі» пакладзена некалькі беларускіх мэлёдыяў, апрацаваных з вялікім густам. Новая музычная праца была выканана ўпяршыню самім кампазытарам на канцэрце ў салі Рыскага ўнівэрсытэту й была дужа добра спаткана рыскай публікай.

Суміцкі адчувае сябе ня зусім добра, Беларускае Аб'еднаньне ў Латвіі змушана было на незначаны час адкласьці ягоныя канцэрты, якія прызначаны былі ў Рызе на 30-е сьнежня, 2-е студзеня і 10-га студзеня, хаця-ж ужо ўся падрыхтоўка да канцэртаў была закончана й былі выдрукаваны білеты і праграмы ды нават выклееены афішы. Адкладаюцца і тыя канцэрты, што былі прызначаны ў Дзьвінску. Аб новым тэрміне канцэртнага турнэ па Латвіі, якое праектуецца ў лютым, або сакавіку, будзе дадаткова паведамлена.

Народны Дом Беларускага Аб'еднаньня ў Нараўцы.

50-ці ГАДОВЫ ЮБІЛЕЙ К. ЕЗАВІТАВА

17 лістапада беларускае грамадзтва Рыгі адзначыла 50-ю гадавіну нараджэньня старшыні Беларускага Аб'еднаньня, сп. Канстанціна Езавітава. Першую прывітальную прамову сказаў віцэ-старшыня Аб'еднаньня і рэфэрэнт беларускіх асьветных спраў, беларускі мастак Пётра Мірановіч, які абмаляваў 30-ці гадовую грамадзкую працу юбіляра і паднёс яму прыгожы адрас ад рыскага беларускага грамадзянства. Затым з сардэчнай і ўсхваляванай прамовай выступіў старэйшы векам беларускі дзеяч ў Латвіі, дырэктар Розэнаўскай беларускай гімназіі, сп. Сяргей Сахараў, які прывёз і перадаў юбіляру адрас ад аддзелаў Беларускага Аб'еднаньня і школаў Люцыншчыны. Пасьля яго прыгожую прамову сказаў галоўны рэдактар часопісу «Новы Шлях», сп. Уладзімер Сядура, які паднёс юбіляру арыгінальны адрас ад імя рэдакцыі і супрацоўнікаў гэтага часопісу. З сяброўскімі прывітаньнямі выступілі яшчэ кіраўнікі рыскіх беларускіх школ: сп. Сьцяпан Сіцько, які ўспамінаў аб тым, як ён быў выкліканы юбілярам на працу ў Латвію і як давялося разам працаваць, ды сп. Якуб Кастылюк, які ведае юбіляра больш як 32 гады, пачынаючы ад 1-га сакавіка 1911 году, калі К. Езавітаў распачаў сваю працу вучыцелем ў Дзьвінскай народнай школе на Жытомірскай вуліцы.

Афіцыйная частка акту закончылася прамовай юбіляра, які падзякаваў грамаду за ўвагу і выказаў сваё глыбокае задаваленьне з таго, што лёс даў яму шчасьце аддаць свае сілы на служэньне беларускаму народу. Пачынаючы ад першых сваіх крокаў у грамадзкай працы, якая распачалася закладзінамі 1-га кастрычніка 1913 году ў Віцебскім вучыцельскім інстытуце Касы ўзаемадапамогі слухачоў інстытуту, а зтым і Літаратурнага гуртка слухачоў, ня гледзячы на шматлікія няпрыемнасьці і розныя перашкоды й кары, заўсёды дамінуючым усё-ж такі было пачуцьцё радасьці за праробленую ў меру сілаў працу.

Пасьля прамоваў адбылася сяброўская вячэра за прыбранымі кветкамі сталом. Юбіляр атрымаў шмт лістоў і прывітальных тэлеграмаў ад беларускага грамадзтва, установаў і паасобных дзеячоў з Латвіі, Літвы, Беларусі і з эўрапэйскіх краінаў. Рыскае беларускае грамадзтва падаравала юбіляру прыгожы малюнак мастака Пётры Мірановіча.

НОВЫ БЕЛАРУСКІ ПАДРУЧНІК

Трэцім выданьнем выйшла чытанка К. Езавітава «Беларуская Школа». Кніга выглядае вельмі добра, але нажаль змагла выйсьці ў вельмі малым тыражу — ўсяго ў 3000 экзэмпляраў, дык скарыстаць з гэтага выданьня змогуць толькі беларускія школы ў Латвіі. Тым часам ёсьць заказы на гэтую кнігу і з іншых краінаў.

КАНЦЭРТЫ М. ЗАБЭЙДЫ-СУМІЦКАГА АДКЛАДАЮЦЦА

Дзеля таго, што сьпявак Міхась Забэйда-

Дзьвінск

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА Ў ДЗЬВІНСКУ

Гэтымі днямі ў Дзьвінску пачала выходзіць беларуская газэта, якую выдае эвакуаваны з Віцебску рэдактар віцебскае газэты «Беларускае слова», сп. Пётра Шырокаў. Газэта будзе абслугоўваць латвійскіх беларусоў, а таксама і раёны: Дрысеншчыны, Себежчыны, Вялікалукшчыны, Полаччыны, Невельшчыны ды Віцебшчыны. Выходзіць газэта будзе ня менш, як тры разы на месяц. Уся падрыхтоўчая праца дзеля выпуску газэты ў Дзьвінску ўжо закончана, і першыя нумары ўжо зьявіліся ў продажы.

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР У ДЗЬВІНСКУ

Тэатр Беларускага Аб'еднаньня ў Дзьвінску рыхтуецца да пастаноўкі чарговае пьесы. Дзеля розных прычынаў сёлетні зімовы сэзон у працы тэатру ў Дзьвінску ня быў асабліва плодным, але зараз праца наладжваецца і пойдзе лепш.

БЕЛАРУСКІЯ НАСТАЎНІКІ З ВІЦЕБШЧЫНЫ

За апошні месяц у Дзьвінск на працу пераехала некалькі беларускіх настаўнікаў з ві-

У мінулым годзе ўва ўсёй Беласточчыне пачалі адчыняцца беларускія школы.
На здымку: весела й стройна ідуць дзеці ў новаадчыненую школу ў Ваўкавыску

Пачатковая школа ў Навайны

Прырода і чалавек

Тэма закранутая аўтарам артыкулу «Учора і сягоньня» у «Новай Дарозе» №1, надзвычай цікавая. Яна важная дзеля таго, што чалавек жыве сярод прыроды, знаходзіцца заўсёды ў адпаведных суадносінах да яе. Асабліва ў беспасярэдных суадносінах да яе знаходзяцца сяляне, працуючы амаль круглы год на полі. Тут ад дажджу ці засухі, ад холаду ці цяпла, ад багацьця глебы ці ад яе беднасьці залежыць, папершае — характар працы, падругае — часта вынік яе. Наш беларускі народ выключна сялянскі. Таму гэта тэма мае для нас асабліва вялікае значэньне.

Трэба, аднак, сказаць, што аўтар артыкулу, высьвятляючы гэтую тэму падыйшоў да яе з аднаго толькі пункту гледжаньня. Высьвятляючы ўплыў прыроды на чалавека, ён даў пераву прыгэтым геаграфічна-кліматычнаму мамэнту. Як відаць, яму ня столькі важна было вырашыць справу ступені узьдзеяньня прыроды на характар чалавека, сколькі зактулізаваць гэту, ужо ня новую ў навуцы праблему. Аўтар не адкідае ўплыву гістарычных умоваў разьвіцьця чалавека ці народу і слушна кажа, што зьмена гістарычных умоваў жыцьця можа грунтоўна зьмяніць і адносіны чалавека да прыроды. На наш погляд якраз гістарычна-палітычныя ўмовы і зьяўляюцца сягоньня вырашаючым мамэнтам у жыцьці чалавека ці народаў.

У прыродзе пануе адвечны **закон змаганьня за сваё існаваньне.** Чалавек змагаецца ў двох напрамках: з прыродай і за палепшэнне сацыяльна-палітычных умоваў у грамадзянстве. Чалавек мусіць есьць, адзявацца, змагацца супроць сваіх ворагаў. Прырода сама чалавеку нічога не дае. Ён мусіць усё патрэбнае для сябе сваёй працай адваяваць ад прыроды. Залежна ад таго, дзе чалавек жыве, сярод якіх прыродных умоваў, так ён сабе здабывае свой хлеб ці іншыя рэчы. Такім чынам людзі займаюцца рыбалоўствам, земляробствам, гадоўляй жывёлы, рамяслом, промысламі і да г. п. У адным месцы чалавеку лягчэй ваяваць з прыродай, бо яна болей багатая, як, напрыклад у цёплых краінах; у другім цяжэй, бо прырода бедная, клімат суровы, як, напрыклад, на поўначы, дзе пануе амаль вечная зіма. У залежнасьці ад гэтага й вырабляецца характар чалавека. Там, дзе чалавек працуе лёгка, ён вясёлы, жыцьцярадасны, пачувае сябе болей меней шчасьлівым і там, дзе ён мусіць працаваць цяжка, увесь час змагаецца за малы кусок хлеба сярод рознай небясьпекі, ён робіцца, пахмурным, засмучаным, бязьлівым і няшчасным.

Гэта, бязумоўна дзьве крайнасьці, сярод якіх знаходзіцца сярэдкі, вельмі важны, стан, калі чалавек сярод гораў, балот, лясоў і палёў мусіць, праўда, таксама добра змагацца з прыродай, але сваёй цяжкай працай ён выкоўвае сабе сваё чамерна добрае жыцьцё. Гэта вельмі важны тып людзей. Добрыя вынікі яго цяжкай працы прывучаюць яго быць працавітым, упорыстым, рашучым, баявым і гордым. Змагаючыся з прыродай, ён робіцца вынаходчыкам, зарадным, выдумвае спосабы для лягчэйшага апанаваньня прыроды.

У сувязі з гэтым чалавек ці народ тварыў свой танец, песьню, казку, паэзію й філязофію. Каля трох тысячаў лет таму назад месцам гэтага тыпу людзей была Грэцыя і Італія, пасьля цяжар яго перайшоў у заходнюю Эўропу, да якой належыць і наша Беларусь.

У змаганьні з прыродай чалавек, асабліва на працягу апошніх некалькіх стагодзьдзяў, асягнуў вялікія посьпехі. Некалі акіяны, мары, вазёры былі часта злом для людзей, бо разьдзялялі іх. Пасьля вынаходзтва параплаваў і караблёў воды сталі вялікім дабрадзействам для чалавека. Лясы некалі таксама былі перашкодай для чалавека, а сягоньня — гэта багацтва. Некалі балоты былі ня толькі страчаным абшарам, але й шкодна ўплывалі на здароў'е людзей, а сягоньня гэта наша чорнае золата —торф і багатыя палі. Дзякуючы вынаходству розных сельска-гаспадарчых машын, селянін усё больш і больш робіцца ня толькі незалежным ад прыроды, але апаноўвае яе на сваю карысьць. Прыкладаў на гэта мы маглі-б прывясьці соткі. Стоіць яшчэ ўспомніць толькі Галяндыю, большая частка якой даслоўна была адваявана ад мора працавітымі галяндамі, якія цяпер вельмі добра й культурна жывуць.

Што датычыць працавітасьці, наш Беларус хіба ніколі не ўступіць галяндцу. Так, надзвычай працавіты, упорысты, зарадны наш селянін. Наша прырода навучала нас працаваць. У нас шмат балот, даволі імглы, але яшчэ больш сонца. Імгла найбольшая на сьвеце ў Англіі. Але чаму гэта наш беларускі народ жыў даўгі час бедна, у галечы, няшчасна? Чаму ён пасмутнеў, зрабіўся нерашучым, пасыўным? Чаму за часоў Вялікага Княства Беларуска-Літоўскага нашы беларусы панавалі ня толькі на Беларусі, але й над вялікай часткай цяперашняй Украіны? Ці тады наша прырода была нам больш спрыяючай, ці тады было ў нас менш балот і імглы? Мы думаем, што наадварот, тады гэтых балот і імглы было многа больш, тымчасам беларусы тады былі гордым, радасным, шчасьлівым, культурным і баявым народам на Ўсходзе Эўропы, бо нават татары не змаглі іх паняволіць. Нацыянальны характар нашых продкаў, іх культура, заканадаўства, літаратура былі прыкладам для акружаючых нас народаў. Нашы гарады Горадня, Вільня, Полацк, Віцебск, Ноўгарад, Менск, Смаленск і др. былі самымі слаўнымі й багатымі гарадамі на Ўсходзе Эўропы.

Дык як магло стацца, што мы, пасьля некалькіх стагодзьдзяў, жывем горш ад нашых продкаў? Наша прырода засталася тая-ж самая. Значыць прырода не заўсёды вырашае аб духовым і матарыяльным жыцьці народу. Яна часта толькі вырашае характар нашай працы. Калі наш народ на працягу пару стагодзьдзяў ня толькі гібеў у галечы, але наша песьня, паэзія зрабілася сумнай, нацыянальны характар атрымаў шмат ад'емных рысаў, як — паволькасьць, засмучанасьць, прыгнечанасьць, дык гэта дзеля толькі таго, **што мы перасталі самі панаваць над нашай прыродай, што мы былі паняволены.** Дзеля гэтага, гэтыя нашыя ад'емныя рысы зьяўляюцца вынікам панаваньня над намі нашых злосных ворагаў.

Але вось прырода і мы пазбавіліся ўжо гэтых нашых прыгнятальнікаў. Яны, як вельмі шкодная імгла, разьвеяліся. Паступова мы ізноў робімся гаспадарамі нашай прыроды. Яна, бязумоўна, ізноў паможа нам стацца радасным, шчасьлівым, культурным народам. Наша паэзія, музыка, філязофія, навука ня толькі паможа нам у гэтым, але й зьвяжа нас духова з культурнай Новай Эўропай. Мы ізноў, як за часоў нашага слаўнага вучонага д-ра Ф. Скарыны, пачнем уносіць сваю творчую долю ў скарбніцу агульналюдзкае культуры. Сонца нашай навукі паможа нам поўнасьцю запанаваць над нашай прыродай, якая будзе служыць толькі нам, на нашу карысьць. Нашы агульна-палітычныя ўмовы ня толькі ня будуць нам варожымі, наадварот, яны будуць памагаць нам узбагачаць і разьвіваць наш нацыянальны дух, які, у змаганьні з прыродай, будзе ўсьцяж далей удасканаляцца, паможа нам стацца годнымі насьлядоўнікамі нашых слаўных продкаў.

За гэта мы можам быць удзячнымі нашай мілай, сьветлай Зямельцы-Прыродзе. Але ўсе ад'емныя рысы, як псыхалягічнае зьявішча, як частка нашага, варожага нам, духовага ўзгадаваньня, яшчэ моцна сядзіць у сэрцах многіх з нас. Гэтых рэчаў можна пазбыцца толькі шляхам змаганьня з самім сабою. Для многіх гэта ня лёгкая рэч. **Аднак, выкараніць іх з нашых сэрцаў мы мусім за ўсякую цану, як найбольшую хваробу, пакінутую нам у спадчыне нашымі ворагамі. Вольную Бацькаўшчыну могуць будаваць толькі вольныя духова людзі. Гэтага вымагае ад нас наша родная Зямелька і наш Нацыянальны Дух. Тады мы апраўдаем сябе перад нашай Прыродай.**

Ул. Б.

цебшчыны. На вялікі жаль, некаторыя латыскія чыноўнікі, нават цяпер ў абставінах вайны, усё яшчэ моцна трымаюцца за даўно ўстарэўшыя правілы былых урадаў Латвіі, якія не вызнавалі вышэйшае асьветы, атрыманае за межамі Латвіі, дамагаючыся, каб людзі, што маюць ужо дыплёмы аб сканчэньні замежных вышэйшых школаў, складалі-б яшчэ асобныя дыплёмныя іспыты ў Латвіі і да гэтага, каб складалі іх яшчэ ў латыскай мове. Беларускія арганізацыі, рэфэрэнтура і інспэктура цяперака перагледжана і каб нашыя грамадзяне, што скончылі беларускія вышэйшыя школы і пэдагагічныя інстытуты ў БССР, мелі-б правы на выкладаньне ў беларускіх гімназіях і школах Латвіі.

25-ГОДЗЬДЗЕ ГРАМАДЗКАЙ ПРАЦЫ А. ЯКУБЕЦКАГА

Беларускае грамадзтва ў Дзьвінску сяброўскаю вячэраю і ўрачыстым актам адзначыла 1 сьнежня 25-ю гадавіну грамадзкае працы былога старшыні Рэйсковае Камісіі ў Менску, а цяперашняга старшыні Дзьвінскага Аддзелу Беларускага Аб'яднаньня, сп. Андрэя Якубецкага. На акце прамаўлялі: заступнік старшыні Дзьвінскага Аддзелу Аб'яднаньня і інспэктар беларускіх школ сп. А. Махноўскі, які зрабіў агляд працы юбіляра ў Дзьвінску за апошнія 20 гадоў, дырэктар Індраўскае беларускае гімназіі — сп. А. Радзько, кс. Язэп Гайлевіч, кіраўнік Дзьвінскае беларускае 7-гадовае школы — сп. Я. Камаржынскі, кіраўнік Грыўскае школы — сп. П. Юркевіч ды іншыя. Прамоўцам адказаў юбіляр, які расказаў аб тым шляху працы і змаганьня, які ён прайшоў за 25 гадоў працы на беларускай адраджэнскай ніве.

Пасьля афіцыйнага акту адбылася сяброўская вячэра, падчас каторай сабраныя госьці з прыемнасьцю праслухалі атрыманыя з Бэрліну пліткі, напяяныя нашым выдатным сьпеваком Міхасём Забэйдай-Суміцкім. Юбіляр атрымаў павіншавальныя тэлеграмы і лісты ад беларускіх дзеячоў, арганізацыяў і сваіх былых вучняў, што цяпер самі ўжо працуюць вучыцелямі ў беларускіх школах.

АДДЗЕЛ ІНДРАЎСКАЕ ГІМНАЗІІ Ў ДЗЬВІНЬСКУ

З дазволу Гэнэральнага Камісарыяту ў Дзьвінску адбыліся экзамены для тых абсальвэнтаў беларускіх аснаўных школаў, якія жадаюць далей вучыцца ў гімназіі, але з розных прычынаў ня мелі магчымасьці паехаць вучыцца ў Індру (Бальбінова). Для вытрымаўшых іспыты Гэнэральны Камісарыят даў згоду на адчыньне ў Дзьвінску 1-е паралельнае клясы Індраўскае гімназіі. Рэгістрацыя вучняў прадоўжваецца і распачаты ўжо падрыхтоўчыя клясовыя заняткі з вытрымаўшымі іспыты вучнямі.

Пісьмо ў рэдакцыю

Высокапаважаны спадару рэдактару!

Дазвольце праз Вашую паважаную газэту прынесьці шчырую маю падзяку тым беларускім газэтам і часопісам, а таксама беларускім арганізацыям і паасобным грамадзянам, якія з поваду 50-е гадавіны майго нараджэньня ўшанавалі мяне сваімі артыкуламі, зацемкамі, тэлеграмамі і павіншавальнымі пісьмамі.

Моцна ўсім цісну руку.

Жыве Беларусь!

Канстанцін Езавітаў.
Старшыня Беларускага Аб'еднаньня ў Латвіі.

20.XII.1943 г.
Рыга.

Да нас пішуць...

Я рабочы, працую ў Нямеччыне, памагаю выйграць вайну — прагнаць бальшавізм і жыдоў з беларускай зямлі. Хачу, каб прынялі мяне ў Нямецкую Армію. Прашу дапамагчы мне ў гэтым.

Мікалай Яроміч.

«Шмат гадоў мне прыйшлося працаваць пад гнётам жыдоўска-бальшавіцкай няволі. Душа пакалечаная гэтай няволяй, маўчала. Усё тое да чаго рвалася мая душа, было зломана зганьбована і перастала лічыцца сьвятым прыкладам для грамады. Мне было вельмі шкада, што праходзіць час марна. Я прабаваў пісаць, але ўсё тое, што вылівалася з маёй душы, было нясугучна з жыдоўска-бальшавіцкім ладам і мне прыходзілася зьнішчыць напісанае мною, каб ня трапіць у рукі НКВД. Зараз на мяне находзіць нейкае натхненьне. Душа чагосьці просіць, рвецца да нейкай праўды. Часам вельмі бывае сумна. Я пачаў зноў пісаць. Прашу праверыць напісанае мною і, калі магчыма, — зьмясьціць у газэту «Новая Дарога».

В. З—а.

«Я вельмі рад і задаволены, што вы сапраўды стараецеся задаволіць сваіх інтэрэсантаў, стараецеся адпісываць і радзіць ува ўсіх справах. Ня можна пакінуць на волю лёсу нашых братоў, якія працуюць у Нямеччыне і ня могуць дакумантальна сьцьвердзіць сваёй беларускасьці. Я не згаджуся з гэтым, каб гэтыя адзінкі цярпелі паняверку. У беларускай справе я працую ўжо 14 гадоў і за гэты час дайшоў да перакананьня, што да душы нашай моладзі дойдзеш не фармалістыкай, а прыязьню. Мы-ж яшчэ не зарганізаваны ўсе пад сьцяг барацьбы — мы яшчэ арганізуемся і ўсьведамляемся. Трэба ўзяць пад увагу, што шмат якія з нашай моладзі яшчэ не прачнуліся, толькі цяпер прабуджаюцца—ня можна іх пакінуць — трэба да іх падыйсьці з сэрцам. Калі мы будзем адпіхаць ад сябе дык заўсёды будзем нацыянальна слабымі. Нам ня трэба беларусоў толькі на паперы — нам патрэбны беларуты з беларускай думкай у сэрцы. На маю думку трэба гэтым пытаньнем зацікавіцца, трэба гэтыя пытаньні вырашыць: што зрабіць з беларусом, які ня мае дакумэнту аб тым, што ён беларус? Так ня можа далей быць. Нам трэба будзе змагароў з аружжам у руках і мы ня можам дзеля фармальнасьці іх адкінуць. Яны гатовы стацца нашымі ворагамі так, як было ў 1918 годзе.

Шусьціцкі Ізыдар.

Ідзём мы да праўды!

Мы доўга цярпелі пакуты, зьнявагу,
і кпіны над намі чынілі тады...
Чужынцы зламалі жыцьця перавагу,
і доўга ў бядзе нас дзяржалі жыды!

На ўсходзе жыдоўскае йшло панаваньне,
стагнаў беларускі народ пад ярмом;
так цяжка было нам праходзіць змаганьне
чужынцы гразілі заўсёды турмой!

У падвалах, астрогах гінулі людзі;
ламалі жыцьцё нам жыды, як маглі,
Разбурылі цэрквы, капліцы й званіцы,—
а душу людзкую зламаць не маглі!

На захадзе нас зьневажалі паляні,
сьмяялісь над намі яны з году ў год;
над мовай сьмяялісь, над верай, над намі,
стагнаў і цярпеў беларускі народ!

Шукалі мы доўга пад сонцам дарогу...
Хадзілі, блудзілі, зьбівались з пуці.
Нямецкі жаўнер нам прынёс перамогу,
і ворагам болей да нас ня прыйсьці!

Цяпер нам адкрыта дарога да шчасьця,
наперад ідзем мы ўсёй грамадой,
жыдоўскае, польскае згінула шчасьце,
парвалі мы путы, расталісь з бядой!

Зьзяе нам зараз сапраўднае сонца,
ня зблудзім з дарогі: ні ноччу, ні днём,
яднае нас моцна, яднае бясконца
наша праўда, якую народу нясём....

Знайшоўшы ў змаганьні дарогу да шчасьця,
мы сьмела шагаем, — наперад, сябры!
Няма больш тых кпінаў, няма прыгнячэньня
Ідзём мы да праўды, да брацкай сям'і.

АВАДЗЕНЬ.

„Тэмы з жыцьця“

Доля пісьменьніка ў нас зусім нялёгкая, як гэта іншыя думаюць. За працу сваю ён ня толькі ня мае кавалка хлеба, а часта і падзякі. Папрацаваўшы цяжка, ён звычайна, змучаны і вычэрпаны сядае і піша. Думкі чорнай ніткай цягнуцца па паперы. Ён піша, ён хоча ў сваім творы паказаць чалавека, падчыркнуць усе яго заганы і дадатнія рысы, ударыць сваім словам у самае сэрца чытача. Ці гэта заўсёды ўдаецца, нельга сказаць. І ўдаецца не таму, што нехапае словаў, ці так званага палёту або размаху. Часта здараюцца й іншыя гісторыі, так як, напрыклад, гэта было са мной. Гэта таму, што пачынаючы пісьменьнік занадта блізка, як кажуць «падыходзіць да жыцьця» і ня ўмее бачанае жыцьцё прапусьціць праз вогнішча літаратурнай канцэнтрацыі. Таму і выходзяць надта сумныя выпадкі. Я цяпер і ня ведаю, ці кідаць літаратуру, ці чакаць, як разьвяжа ўсю справу сам лёс. А было гэта так. Раз напісаў я пра Зосю і забыўся, што ў Кацёлках ёсьць Зося, узяў і паехаў туды. Толькі я ўехаў у вуліцу, а насустрэчу мне Барбара йдзе і адразу з крыкам: «Ты нашто напісаў, што мая Зося замурзаная?» Ідзі, паглядзі, якая яна цяпер прыгожая!» Я пачаў клясьціся, што я не пра гэтую Зосю, а пра іншую хіба пісаў, дый наагул я ня памятую, ці пісаў аб гэтым нешта....

Пачалася маленечкая такая, ведаеце, гутарачка.

—Дальбог, я-ж Вашай дачкі й ня ведаю— заклінаўся я.

Я слова, а яна дзесяць. І —пайшло.

Пачалі зьбірацца на вуліцы людзі. «Справа нялёгкая» — падумаў я і, сказаўшы яшчэ нешта, чмыхнуў далеў ў вуліцу.

Але, скуль ні вазьміся, насустрэчу мне шагае Грыгор. Адразу падступае да мяне й пачынае сыпаць: — Папраў, што напісаў, бо —во бачыш! і паказвае кулак.

— Што, што? — пытаюся я Рыгора.

— Няведаеш, што. То-ж цяпер з мяне ўся вёска сьмяецца. А ўсё з-за цябе! Нашто пісай! — і ізноў суе кулак пад нос. «Ну і не пашэнціла мне. Божа-ж, мой Божа!» думаю я, гледзячы на кулак.

Урэшце, агортвае мяне злосьць і я з ярасьцю таксама накідаюся на гэтага Рыгора. А што-ж ён, урэшце, такое, гэты Рыгор, што аб ім і напісаць нічога ня можна. Гутарку мы неяк скончылі бяз бою, але ў Кацёлкі я ўжо больш ня еджу.

Вось гэта называецца «падыходзіць блізка да жыцьця» і браць тэмы з сапраўднага асяродзьдзя. Калі так далей ісьці, то можа, урэшце, стацца, што ад мяне ўсе людзі ўцякаць будуць, або хто-небудзь кіем садане. Але часам рука так і чэшацца — апісаць каго-небудзь. Няхай сабе злуе, але памагае, ведаеце. Часам і літаратурная фатаграфія ў нас патрэбна. Прачытае нехта такі твор — і ўбачыць сябе, як у люстры.

Я—р.

У дапамогу настаўніку

Гістарычная чытанка

Усяслаў Вялікі. Пасьля Брачыслава княжыў у Полацку сын яго Усяслаў. Удзячнае патомства надала яму тытул Вялікага, бо гэты князь на працягу 57 гадоў свайго панаваньня няўтомна працаваў і змагаўся за пашырэньне граніц, магутнасьці і славы нашай бацькаўшчыны, адважна бараніў яе незалежнасьць. Ён вялікі будаўнічы, магутны волат, зьбіральнік беларускай зямлі. Яго дзяржава абняла вялікі простор ад Дняпра да Нёману й Вяльлі, а берагамі Дзьвіны беларускія ўладаньні апіраліся на Балтыцкае мора.

Як яго бацькі і дзед, Усяслаў імкнуўся да таго, каб злучыць усе беларускія плямёны ў адно суцэльнае гаспадарства. На перашкодзе гэтаму **сталі кіеўскія князі, якія хацелі падпарадкаваць Беларусь сваёй уладзе.** Дык Усяслаў, сабраўшыся з сілай, парашыў нанесьці Кіеўшчыне рашучы ўдар. У 1067 годзе ён з беларускім войскам падыйшоў да Ноўгараду, здабыў яго і з багатай здабычай вярнуўся ў Полацак. У вадказ на гэта кіеўскі князь з усімі сабе падручнымі князямі напаў на беларускую зямлю.

Пачалася вайна. Ворагі ўзялі горад Менск, разграбілі й спалілі яго. Тады Усяслаў пасьпяшыўся з сваёй дружынай на выручку Менску й спаткаўся з кіеўскай сілай на беразе невялічкай рэчкі Нямігі. Беларусы біліся адважна й заўзята, не шкадуючы ані крыві, ані жыцьця, бо ведалі, што бароняць сваю бацькаўшчыну. Ня было тут ані літасьці, ані адпачынку. Толькі ноч палажыла канец крывавай сечы. Шмат беларусоў палягло на нямігскім полі, але ня менш ворагаў знайшло тут сабе магілу.

Кіеўскі князь, пераканўшыся, як цяжка перамагчы беларусаў у адкрытым і чэсным змаганьні, пайшоў на подлую хітрасьць. Нібы шукаючы з Усяславам пагадненьня, запрасіў ён полацкага князя да сябе. Усяслаў з двумя сынамі і з невялічкай сьвітай прыбыў у варожы лягер за Дняпром каля Воршы. Тут яго схапілі, абяззброілі, зьвязалі ланцугамі і завязьлі ў Кіеў. Было гэта нікчэмнай здрадай, бо кіеўскія князі цалуючы крыж, прысягалі, што ня станецца Усяславу ніякай крыўды.

Больш году мучыўся полацкі князь у цёмным падвале пад палатамі кіеўскіх князёў. Шмат ён перацярпеў тут і холаду, і голаду, і ўсялякіх зьдзекаў, але душою быў нязломны. Найбольш дакучала яму бязчыннасьць і туга па родным Полацку, які ён так любіў.

Але хутка Бог пакараў кіеўскага князя за яго вераломнасьць. Калі ён з полаўцамі быў разьбіты і вярнуўся да дому з ганьбай, кіеўляне збунтаваліся і выгналі яго з Кіева, а на князёўскі пасад запрасілі полацкага князя Усяслава. Але яго цягнула ў родны Полацк. Дык калі выгнаны кіеўскі князь, злучыўшыся з польскім каралём, пайшоў на Усяслава вайною, той пакінуў Кіеў і ўцёк на радзіму, каб хутчэй зьбіраць беларускае войска. У 1069 годзе Усяслаў яшчэ раз здабыў Ноўгарад.

Вайна паміж Полацкам і Кіевам ня спынялася яшчэ даўгі час. Усяслаў упарта імкнуўся да пашырэньня сваёй дзяржавы і прылучэньня да яе багатых наўгародзкіх валасьцей, а кіеўскі князь Уладзімер Манамах ўзяўся зьнішчыць магутнасьць і незалежнасьць беларускай Полаччыны. Беларусы ня раз яшчэ хадзілі на Ноўгарад, а кіеўскія князі пустошылі беларускую зямлю і палілі беларускія гарады.

Перамога, аднак, засталася **на беларускай старане.** Усяслаў абараніў незалежнасьць Полацкага князьства і значна яго пашырыў, закладаў новыя гарады, а старыя ўзмацняў няпрыступнымі замкамі.

Народ не хацеў верыць, што Усяслаў — гэта звычайны чалавек. Бо-ж і варожы меч не дасягнуў яго ў многіх бітвах, і ў кіеўскай цямніцы ня згінуў у путах, і старасьць яго не даймала. Злажылася ў народзе легенда, быццам ён нарадзіўся з чарадзейства і сам чарадзей. Але ўсё-ж такі нялюдзкая яго сіла вычарпалася. Пад 101 годам беларускія і замежныя летапісцы запісалі сумную вестку аб тым, што магутны ўладар крывіцкай зямлі, вялікі князь Полацкі Усяслаў — Чарадзей скончыў сваё жыцьцё.

Кніга

Прыемна над кнігай схіліцца
ў кнігарні, ў муззі і знаць,
Што гэты прыяцель — забыцца —
Вам можа адзін толькі даць

Магчымасьць у кожну хвіліну
Ня так, як вядзецца ў людзей —
У кнізе павага ёсьць чыну,
Ня рве яна сэрца з грудзей....

Тут дзеі мінулага ходзяць,
Я бачу ў іх продкаў сваіх,
Яны ў жыцьцё мяне ўводзяць,
Бароняць ад наступаў злых.

Даюць мне напрамак і сілу
Змагацца за праўду народ,
Каб мы, адыйшоўшы ў магілу,
Таксама маглі даць прыплод.

Нашы бары і пушчы

У старадаўныя часы бязмала ўся Беларусь была пакрытая бязьмежнымі лясамі; як слабы ўспамін аб іх пазасталіся нашыя цяперашнія бары і пушчы. Паверхня зямлі ў Беларусі тады была падзелена паміж лясамі і балотамі; узвышшы былі пакрытыя лесам, а нізіны — балотам. Цяпер значная частка лясоў павысякана, а з пасекаў зроблена поле. Усё-ж лясы і ў нашыя часы зьяўляюцца ў Беларусі мо-жа найбольш характэрным дый найбольш важным з натуральных згуртаваньняў.

Пушча гэта, уласна кажучы, — значныя прасторы някранутага лесу. Цяпер у нас называюць пушчамі і наагул вялікія лясныя прасторы.

Найбольш вядомая ня толькі ў нас, але і на ўвесь сьвет пушча — гэта **Белавежская пушча.** Займае яна больш 100 тысяч гэктараў зямлі ў Пружанскім, найбольш, павеце і цягнецца наагул кілёмэтраў на 50. Даўней яе прастор быў разы ў два большы, ды пэўныя яе часткі дасталіся ў рукі прыватных людзей і тыя іх параспрадавалі ды парасцярэблівалі. Як і іншыя кавалкі першабытнага лесу, Белавежская пушча складзена з шмат якіх пародаў дрэў. Найбольш у гэтай мешаніне ўсё-ж ёсьць хвойкі, ёлкі і дубу, бо зямля тут лёгкая, хаця і ня дужа бедная. Ёсьць у пушчы, аднак, і ўсе іншыя дрэвы, спатыканыя ў Беларусі, ды нават такія рэдкія, як модрына (лістаўніца), ціс ды іншыя.

Белавежская пушча ёсьць найвялікшым прасторам некранутага старадаўняга лесу ўва ўсёй Эўропе і дзеля гэтага прыцягвала да сябе ўвагу шмат якіх вучоных і высока пастаўленых асоб. І сапраўды, тут ёсьць на што паглядзець. Перад падарожным увесь час адкрываюцца вобразы старадаўняга лесу ўва ўсім яго дзіўным харастве. Высокімі, на некалькі сажняў зваламі пакрываюць зямлю спарахнелыя гніючыя пні старых дрэваў, якія павыварачвала бура. Іхняе карэньне тарчыць уверх, а пад вывернутым дрэвам — глыбокі дол, наліты вадою, які зарастае балотнымі травамі. Над гэтымі балотнымі ламамі ўздымаюцца стромкімі, высокімі ствалами векавыя хвойкі ды ёлкі, дубы, ліпы і асіны. Усе яны цягнуцца ўгору, да сонца, бо ўнізе вечная цемната, і іхняе гальлё пачынаецца толькі высока над зямлёю. Нават там, дзе вывертняў няма, увесь грунт пакрыты сухім леташнім лісьцём, шыльнікам і парахном, якое ўначы сьвеціцца таемным сіняватым сьвятлом. Усюды пануе мёртвая ціша, хіба ў гальлі зашуміць вецер. Дрэвы ў пушчы і сапраўды растуць нязвычайна проста. Нават ліпы, што гэтак шырака і паважна разрастаюцца ў нашых садох, у пушчы выцягаюцца ў высокія дрэвы.

Белавежская пушча да апошніх часоў досыць добра захавалася. Нельга таго сказаць аб іншых нашых пушчах. Звычайна — гэта вялізарныя лясныя прасторы, але старадаўняга старога лесу там ужо мала. Вольная-ж частка пушчы зрэджана і прачышчана, што прыпамінае сабою хутчэй пасеку.

Пасьля Белавежскае — найбольшай па прасторы ёсьць Налібоцкая пушча, якая раскінулася на правым беразе верхняга Нёмна ў вадазборніку Бярэзані. У гэтай пушчы мясцамі пазаставаліся астраўкі старога мяшанага лесу, акружаныя балотамі, дзеля таго да іх трудна дступіцца. Найбольш, аднак, у пушчы хвойных бароў. Цягнецца яна ў шыркі кілёмэтраў 40.

Гарадзенская і Аўгустоўская пушчы ляжаць на поўнач Горадні: першая на правым, другая на левым беразе Нёмна. Каля Вільні, на поўдзень ад яе, ляжыць Рудніцкая пушча, у якой калісь мелі звычай паляваць вялікія беларуска-літоўскія князі. Пры вусьці Шчары ляжыць Ліпічанская пушча. Вялізарны лясны прастор на ўсход ад Бярэзіны, што цягнецца аж пад Магілёў — называюць Любашанскаю пушчаю. На ўсходзе Беларусі — ёсьць значная Акуліцкая пушча ў заходняй часьці Бранскага павету; каля яе, на ўсход ад Дзясны, ляжаць вялізарныя Бранскія лясы. У канцы нязьмерныя лясныя прасторы твораць Беларускае Палесьсе ды палескія краіны над Прыпяцяю і Бярэзінаю.

Настаўнікі павінны выкарыстаць навучальны матарыял з папярэдніх нумароў „Новай Дарогі" (№ I i 2)

Прачытаўшы, перадай газэту свайму Суседу!

Лес

Геаграфічная чытанка

Розныя дрэвы растуць у нашых лясох, але кожнае расьце пасвойму і кожнае прыносіць сваю карысьць. Уважліва патрэбна вывучаць усё ў лесу, каб зразумець, як ён расьце і якую карысьць ад яго можна атрымаць для дабра народу.

Адны дрэвы ўвесь год стаяць зялёнымі, а другія зеляньеюць толькі тады, калі на іх расьце лісьце. Хвоя і ёлка замест лісьця маюць іголачкі і таму завуцца **і г л а с т ы м і** пародамі дрэў, а бяроза, асіна, вольха і іншыя маюць лісьце і таму завуцца **л і с т а в ы м і** пародамі.

Калі ў лесе пераважна іглястыя дрэвы, то такі лес завецца **і г л а с т ы м л е с а м**, а калі пераважаюць ліставыя пароды, то — **л і с т а в ы м л е с а м.** Такія лясы, дзе растуць і ліставыя і іглястыя дрэвы, завуцца **м я ш а н ы м і л я с а м і.**

Ліставыя дрэвы

Быў месяц люты. Радасна сьвяціла зімовае сонейка і малы маразец цягнуў вучняў з клясы ў блізкі бярозавы лес.

Настаўнік скончыў сваю лекцыю апавяданьнем аб жыцьці лесу і аб той карысьці, якую дрэвы прыносяць чалавеку.

— А цяпер пойдзем у лес — сказаў настаўнік.

Вучні зараз-жа пачалі зьбірацца: адзягнулі верхнюю вопратку, рукавіцы і вясёлаю гурбою пайшлі ў лес.

Няпрыметна ў гутарках і жартах прайшла дарога і вучні дайшлі да лесу.

Прыгожыя стаялі бярозы. Тонкія галінкі, пакрытыя інеем, блішчэлі на сонцы нейкаю вясёлаю фарбаю і стройныя ствалы блішчэлі сваёй бялізнаю.

— Вось мы і агледзім перш за ўсё бярозы — сказаў настаўнік. Але для пачатку я усё-такі скажу, што наглядаць і вывучаць што-небудзь заўсёды патрэбна па пляну.

— Перш за ўсё, мне здаецца, патрэбна аглядаць агульны выгляд дрэва, а потым разглядзець яго ствол, галінкі, пучкі, — сказаў Янка.

— Ты забыўся, што яшчэ патрэбна разглядаць карані, глебу пад дрэвам і прымеціць, якія дрэвы растуць па суседству, — дадала Зося.

— А шкоднікаў — жучкоў і вусеняў што-ж прапусьцілі? — зазначыў Пятрусь.

— А самога галоўнага і не сказалі, — дадаў Кастусь, — якую карысьць прыносіць бяроза.

— Ну, вось плян і гатоў — сказаў настаўнік, і вучні разыйшліся па лесе.

II

Праз некаторы час усе сабраліся на прагаліне пад бярозаю. Падыйшоў у гэты час і стары лясьнічы.

— Добры дзень, дзеткі! Ну, добра, што зацікавіліся лесам і прыйшлі да яго ў госьці. Шмат цікавага і карыснага ён можа вам даць

— Ну, і расказвайце, што вы цікавага запрымецілі ў бяроз — зьвярнуўся да вучняў настаўнік.

— Пачынайце па вашым пляну, з агульнага выгляду бярозы. Між іншым, лесаводы верхнюю частку ствола з усімі баковымі галінамі, завуць «кронаю» дрэва.

— Па мойму, у бяроз галіны больш тонкія, чым у іншых дрэў — пачала Марыся

— А вы. хлопцы, прымецілі, што у дрэў розныя кроны і па кроне можна здалёку пазнаць кожнае дрэва — зьвярнуўся да таварышаў Міхась.

— Ня толькі ў ліпы, ёлкі ці бярозы розныя кроны — дадаў Янка — але ў бяроз у лесе і на краі леса зусім розныя кроны.

— А я не разумею, чаму гэта ў лесе дрэвы вышэйшыя і старэйшыя, чым на полі? — спыталася Ганна.

— Я думаю таму, — адказаў ёй Міхась — што ў лесе бярозам не хапае сонца; таму дрэвы цягнуцца ўгару і губляць бакавыя галіны.

— Правідлова — сказаў лясьнічы. Лесаводы даўно прымецілі, што адным дрэвам патрэбна шмат сьвятла і сонца, а другія могуць расьці добра і ў цені. Напрыклад, ёлкі ў яловым лесе стаяць куды гусьцей, чым бярозы ў бярозавым лесе. У маладасьці і бяроза расьце густа, але потым шмат маладых бярозак гіне, бо іх глушаць тыя, якія больш вырасьлі. Лесаводы падлічылі, што на адным гэктары бярозак ў 10-цігадовым ўзросьце бывае каля 8 000, а ўжо на 70 год застаецца толькі 600 — 700 дрэў. Гэта і ёсьць барацьба між дрэвамі за існаваньне.

— Ну, што вы яшчэ цікавага прымецілі ў бярозы? — зьвярнуўся да вучняў настаўнік.

— Першае, зразумела, кідаецца ў вочы, гэта тое, што ствол бярозы пакрыты белаю карою, якая зьдзіраецца тоненькімі пластамі — адказалі вучні.

— Гэтая кара завецца бярэстаю, — сказаў лясьнічы. З бярэсты ня толькі на вёсках выраблююць шмат розных рэчаў, але з яе выкурваюць яшчэ сажу і чысты дзёгаць, патрэбны для вырабу скуры. Толькі бярэсту патрэбна зьнімаць асьцярожна, каб не пашкодзіць дрэва.

Колькі-ж дзёгцю выходзіць з бярэсты? — спыталіся вучні.

— З 100 кіляграмаў бярозавай кары можна атрымаць 27 кіляграмаў дзёгцю, — адказаў лясьнічы.

Наагул у бярозы нішто ня гіне, усё ідзе ў справу.

І так гутарыўшы ўсе пайшлі на вырубку, якая віднелася здалёку.

III

— Што гэта за расткі тырчаць у пнёў? — спытаўся Янка.

Ці-ж ты ня чуў, што калі зрубяць бярозу, то ў яе з сьпячых почак на пні пачынае расьці парасьць або маладыя расткі? — адказаў Міхась.

— Так, — сказаў лясьнічы, — але з парасьці лес ніколі ня будзе такі здаровы і даўгавечны, як вырасшы з насеньня.

— А як пазнаць ці парасьцявы лес ці сеяны? — спыталіся дзеці.

У парасьцявым лесе дрэвы растуць па некалькі разам і між імі заўсёды можна знайсьці астаткі старога пня, — растлумачыў лясьнічы.

— А мы яшчэ не даведаліся, якую глебу любіць бяроза, — успомніла Ганна.

— Аб бярозе можна сказаць, што яна сапраўды народнае дрэва. Расьце на ўсялякіх глебах: на плодных і на бедных, на чарназёмных і на пясчаных, але больш яна любіць сухую глебу — сказаў лясьнічы.

Прайшоўшы далей, вучні пабачылі, як рабочыя валілі высокую бярозу. З шумам і трэскам упала яна на зямлю.

— Абрубяць на ёй галіны, распусьцяць на кавалкі па 2 мэтры і складуць кубы дроў, — сказаў лясьнічы. А цяпер пойдзем паглядзім, як з бярозы пілуюць дошкі. Шмат іх ідзе ў сталярныя майстэрні на мэблю.

Даведаліся вучні, што з бярозы яшчэ роб-

ТАБЕЛЬ-КАЛЕНДАР на 1944 год

Дні	Студзень						Люты						Сакавік					
Нядзеля		2	9	16	23	30		6	13	20	27			5	12	19	26	
Панядзелак		3	10	17	24	31		7	14	21	28			6	13	20	27	
Аўторак		4	11	18	25		1	8	15	22	29			7	14	21	28	
Серада		5	12	19	26		2	9	16	23			1	8	15	22	29	
Чацьвер		6	13	20	27		3	10	17	24			2	9	16	23	30	
Пятніца		7	14	21	28		4	11	18	25			3	10	17	24	31	
Субота	1	8	15	22	29		5	12	19	26			4	11	18	25		

Дні	Красавік						Травень						Чэрвень					
Нядзеля		2	9	16	23	30		7	14	21	28			4	11	18	25	
Панядзелак		3	10	17	24		1	8	15	22	29			5	12	19	26	
Аўторак		4	11	18	25		2	9	16	23	30			6	13	20	27	
Серада		5	12	19	26		3	10	17	24	31			7	14	21	28	
Чацьвер		6	13	20	27		4	11	18	25			1	8	15	22	29	
Пятніца		7	14	21	28		5	12	19	26			2	9	16	23	30	
Субота	1	8	15	22	29		6	13	20	27			3	10	17	24		

Дні	Ліпень						Жнівень						Верасень					
Нядзеля		2	9	16	23	30		6	13	20	27			3	10	17	24	
Панядзелак		3	10	17	24	31		7	14	21	28			4	11	18	25	
Аўторак		4	11	18	25		1	8	15	22	29			5	12	19	26	
Серада		5	12	19	26		2	9	16	23	30			6	13	20	27	
Чацьвер		6	13	20	27		3	10	17	24	31			7	14	21	28	
Пятніца		7	14	21	28		4	11	18	25			1	8	15	22	29	
Субота	1	8	15	22	29		5	12	19	26			2	9	16	23	30	

Дні	Кастрычнік						Лістапад						Сьнежань					
Нядзеля	1	8	15	22	29			5	12	19	26			3	10	17	24	31
Панядзелак	2	9	16	23	30			6	13	20	27			4	11	18	25	
Аўторак	3	10	17	24	31			7	14	21	28			5	12	19	26	
Серада	4	11	18	25			1	8	15	22	29			6	13	20	27	
Чацьвер	5	12	19	26			2	9	16	23	30			7	14	21	28	
Пятніца	6	13	20	27			3	10	17	24			1	8	15	22	29	
Субота	7	14	21	28			4	11	18	25			2	9	16	23	30	

Абвесткі

Падаецца да ведама, што Акруговы Інспэктарыят Беларускіх Школ у Беластоку (вуліца Готгарда № 1).

ШУКАЕ
МАШЫНІСТКІ.

Пажадана каб ведала нямецкую мову.

Акруговы Інспэктар

Падаецца да ведама ўсіх кандыдатаў на

НАСТАЎНІЦКІЯ КУРСЫ,

што тэрмін адкрыцьця будзе пададзены ў «Новай Дарозе».

Акруговы Інспэктар

яць ложы для ружжаў, аглоблі, восі, фанэру, шпулькі, лыжвы і іншыя рэчы. А прайшоўшы яшчэ трохі, вучні пабачылі, як курэла нейкая куча. Гэта з бярозавых дроў выпальвалі бярозавы вугаль.

IV

Вяртаючыся дамоў, затрымаліся яшчэ вучні каля дуба і асіны.

— Паглядзіце, якія ў дуба тоўстыя і пагнутыя галіны, — сказала першай Зося. — Быццам змеі. А якая вялікая ў яго крона.

Лясьнічы растлумачыў, што кроны бываюць яшчэ большыя і расказаў, што ў Літве да вайны быў зрублены дуб, з абрубка ствола якога была выбудавана альтанка, дзе зьмяшчалася да 15 чалавек. З апавяданьняў лясьнічага вучні яшчэ даведаліся, што дубовая кара ў вялікім ліку ўжываецца пры вырабе скуры, а дрывоціна ідзе галоўным чынам на выруб фанэры і клёпак для бочак.

Надта зьдзіўленыя был вучні, калі даведаліся, сколькі карысьці дае і другое дрэва — асіна. Уся танная мэбля, уся драўляная пасуда ў хаце, гонты на дахі — усё гэта робіцца з асіны. Але найбольш асіны ідзе на сярніковыя фабрыкі, бо ўсе сярнікі і скрыначкі да іх зробленыя з асіны.

Разьвіталіся вучні з лясьнічым і задаволеныя пайшлі з лесу.

Іглястыя дрэвы

Большасьць дрэў, што растуць у нашых лясох, — іглястыя дрэвы хвая і ёлка. Замест зялёных лістоў, яны маюць цьвёрдыя іголкі, а таму лепш пераносяць зімны клімат. У Беларусі спатыкаюцца хвоі, ёлкі да 3 мэтраў у абхват, а ў Амэрыцы ёсьць хвоі па 90 мэтраў вышыні і да 3 мэтраў у дыямэтры.

Шмат розных рэчаў выробляюць з хвоі і ёлкі. Апрача дроў, з гэтых дрэў вырабляюць шпалы, гонты, дранку для штукатуркі сьцен, робяць розную мэблю.

З дрывоціны хвоі і ёлкі прыгатаўляюць паперу. Нават кара і іголкі выкарыстоўваюцца: з кары рыбаловы робяць паплаўкі, а з хвойных іголак магчыма прыгатаваць шэрсьць якая ідзе на выраб цёплых кашуль, панчох і іншых рэчаў.

Лясныя промыслы

Узімку ў лесе кіпіць работа: рубяць дрэвы, абчышчаюць на іх галіны, пілуюць. Робяць гэта ўзімку, бо ў гэтую пору менш шкоднікаў, якія могуць заразіць здаровае дрэва.

Апрача таго ўзімку лягчэй вывазіць дрэвы з лесу і падвязьці іх да станцыі або да рэчкі. Унайтанейшы спосаб робіцца перавозка вадою, таму найбольш дрэвы сплаўляюць па рэчках. Ужо з вясны пачынаюць рабіць платы, зьвязваць іх у ганкі і сплаўляць па цячэньні ў вялікія, пераважна прыморскія гарады.

Меншыя дрэвы проста скідаюць у рэчку і яны плывуць кожнае паасобку. Бяда бывае, калі раптам пачынаецца паводка і рэчка. выйшаўшы з берагоў, пахопіць адразу ўсе дровы, што складзены на беразе. Зьбяруцца гэтыя дровы каля якога-колечы мосту і затрымаюцца. Надыходзяць зьверху ўсё новыя і новыя дрэвы, запаўняюць усю шырыню рэчкі, напіскаюць усё больш на мост і ўканцы ламаюць яго.

Шмат дрэў, вывезеных ўзімку з лесу, зьбіраецца летам у вялікіх прыморскіх гарадох, а стуль або пападаюць на лесапілкі, або пагружаюцца ў цэлым відзе на караблі і параходы і вывозіцца морам ў іншыя дзяржавы. Працуюць на гэтых вялікіх лесапілках сотні рабочых, пілуюць машынамі і выробляюць з іх дошкі, фанэру і іншыя матарыялы. Частка гэтых матарыялаў разыходзіцца па ўсяму краю на будынкі, на выраб мэблі і розных рэчаў, а частка таксама вывозіцца за мяжу.

Лясы іграюць вялікую ролю ў дзяржаўным і гаспадарчым жыцьці Беларусі.

Вясёлы куток

Заморскі зьвер

... Даўно, даўно гэта было, але яшчэ помню, бо, між намі кажучы, далі такі добра нам на памяць. Было так. Рыгор, Гаўрыла і я выбраліся ў горад з дровамі; дровы прадалі, зайшліся ў шынок выпіць чарку; сядзім, гутарым; чуем — каля другога стала гамоняць аб усялякіх зьвярох заморскіх, якіх панавозілі цяпер у гэты горад. Гаўрыла і кажа да нас: «Браткі, лепш меней чарку вып'ем, а пойдзема паглядзець заморскую налпу.» Добра, пайшлі; чаўпёмся па вуліцах, дапытваючыся, як і куды трапіць да гэтай заморскай зьвярыны, аж тут нарываецца нейкі і кажа: «Хадзеце за мной, я вам пакажу налпу і кошту ніякага ня будзе». Уцешыліся мы; коцім за ім. «Слухайце, дзядзькі», кажа да нас правадыр наш, «паказаць налпу то я вам пакажу, але сам з вамі не пайду, бо яна вельмі сярдзітая і ня любіць, каб хто другі раз прыходзіў глядзець на яе, а я ўжо раз быў.» Праўда, сьпярша і па нашым целе забегалі мурашкі, але — было-ня-было. «Вядзі», кажам. Завёў ён нас на нейкую вуліцу, збочыў у нейкі садок, ды і паказвае пальцам: «Бачыце», кажа, «вунь гэны жоўты дом і вялізарны ганак пры ім, падыйдзеце бліжэй і прыглядзецеся — вось на крэсьле і сядзіць тая заморская налпа». Сунуліся мы бліжэй, углядаемся, праўда: страшная, грубая, твар неяк сплюснуўшыся, дый амаль ня ўся ў валасох, але да чалавека надта падобная — і нават апрануўшыся зусім як пан які; апратка пекная, багатая; але і ўвагі на нас ніякай ня робіць, сядзіць, нават газэту чытае... Ну, думаем сабе, хоць налпа, але як заморская, дык можа і ўмее чытаць? Асьмеліўшыся, сталі мы бліжэй падыходзіць, — нічога сядзіць. Гаўрыла кажа: «Братцы, — сьвіспу я.» «Сьвішчы», — адказваем, Сьвіснуў ён раз — нічога, сьвіснуў другі і трэці раз, ажно праўда — падняло гэтае зьвяр'ё галаву, ды лыпае на нас маленькімі вочкамі, але так неяк сьмешна, што мы ўсе ў рогат! Ажно, людцы вы мае, як запішчыць гэта яна на нас і хоць усяго не зразумелі, але лаянка зусім да нашай падобна, толькі яшчэ крапчэйшая! — «Іш ты», кажа Рыгор, «хоць заморская, падла, а лаянкі тутэйшай скора навучылася». Ды яшчэ го[illegible] сталі рагатаць; а я, доўга не чакаючы, т[illegible] ёй пад нос пугаўём. Браткі вы мае! Калі ўскочыць гэта яна, выхапіла нейкую дудачку, — ды як засьвішча, — ужо нашто Гаўрыла быў здатны да гэтага, а так бы не патрапіў! Але ня доўга мы дзіваваліся, бо як бач наляцела паліцыя, за карк, ды ў паліцыю. Там мы толькі даведаліся, што жулік нас падвёў, бо гэта ня была заморская налпа, а амаль ня першы чалавек у горадзе, але як людзі нам казалі, надта падобны да налпы. Даведаліся мы ў паліцыі яшчэ нечага, але ўжо не заморскага, а тутэйшага — лазовага куста; а мне за тое, што ткнуў пугаўём гэну зьвярыну, зрабілі гонар — лішніх пятнаццаць усыпалі.

—o—

КАМПЛІМЭНТ.

Бабунька падстрыгла сабе валасы паводле моды. Маленькі Юрка, агледзіўшы бабуньку з усіх бакоў, задумліва кажа:

— Бабунька, ты цяпер зусім не падобна на старую жанчыну.

— Вось як! А на каго-ж я цяпер падобна? — пытаецца яна, задаволеная.

— На старога мужчыну.

Herausgeber: Weißruthenische Vereinigung in Bialystok, Gotthardstr. 1. Tel. 253. Verantwortlich für den Text: Theodor Iljaschewitsch.

Выдавецтва: Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку, вул. Готтгарда № 1, тэл. 253. Адказны за зьмест: Хведар Ільяшэвіч.